

A budapesti új városházának helyszínrajzáról.

Annak, hogy ez a kérdés még nincsen annyira megérvelve, nincsen aképp megállapítva, hogy *általános helyséssel* találkozhatnánk, újabb bizonyosságát leljük e lapok f. évi februárius 18-iki számában erre vonatkozólag megjelent közleményben. Igen ajánljuk hatóságunknak megszívlelés végett e közlemény írójának zárószavait, amelyek szerint: „van a városháza építése oly fontos, hogy *mielőtt* a városház tervpályázatát kihirdetnők, *előbb az elhelyezés kérdését* nyugodtan, új megfontolással *állapítsuk meg*, mert később *senki nem fogja vállalhatni a felelősséget* városunk eme legértékesebb részének *esetleges elrontásáért*“.

Mert tudvalevő, hogy jelenleg az új városházának építés-ügye aképp áll, hogy ki van jelölve helyül a Károly-kaszárnya telke, de nincsen hozzá pontos helyzetrajz, s csak *tájékoztató, hozzávetőleges vázlatrajz* van meg, aminek alapján már most akarják kihirdetni a városháza épületének tervpályázatát, azzal, hogy *a pályázók szerkeszszék meg a közvetlen környezet tüzetes helyszínrajzát* is!

Komplikálják tehát a városháza épületének tervezését oly városépítő föladattal, amelynek megoldása *rendes és logikus* eljárásakor az előbbinek *előfeltétele*. Legalább ezt tartják mindenütt a külföldön! Ott *előbb* állapítják meg az emelendő épület pontos helyszínrajzát (így vajudott pl. Berlinben 10 évig a parlamentház, Londonban 15 évig a törvényszéki épületnek a situációja), s *csak ha ezzel végeztek*, ha az elhelyezés kérdését már tisztázták és az épület telkét körülhatárolták, *akkor* indulnak magának az épületnek tervező munkájára, a tervpályázatának rendezésére, amelynek programja elkészíthetése végett mindenkor kísérleti *előtervnek* a megszerkesztését is szükségesnek tartják.

Hát miért nem követi hatóságunk ezt a bevált módszert? Miért nem tartja meg eljárásában azt a logikus sorrendet, hogy *előbb* határolja meg az emelendő épület telkét, amelyen belül lesz majd végrehajtandó az építkezés?

Nemde, nem készített magának senki háztervet, amíg nem ismeri pontosan háza telkének alakját, kiterjedését, fekvését, amikor nem egy szabad nagy jószágon, hanem a város belterületén beépített, szomszédtelkektől elhatárolt környezetben szándékszik építeni. Mert ha nem meghatározott telekre szól a terv, akkor ha már valóban építeni akar, *újból* kell hozzálátnia a tervezetthez. Ily hiábavaló kedvtelést, passiót legfőlebb Krözus enged meg magának.

A Károly-kaszárnya környezete nem tekinthető oly szabad területnek, ahol egyéni tetszés szerint lenne beállítható valamely épület, hanem itt minden talpalatnyi tér először is nagy értékű, másodsor bizonyos irányban már le is van kötve. Ehhez nyúlni, ennek egész szervezetét, az idők folyamán fejlődött városi alkatot megbolygatni, változtatni nincsen hatalmában egyeseknek, *csak magának a hatóságnak*. Az változtathat rajta érett megfontolás után, csak az ő jogában áll itt módosításokat, változtatásokat eszközölni, *amiért őt és csakis őt* terheli a felelősség is.

Ezt a felelősséget a hatóság nem háríthatja másra, nem a városháza épületének tervezőjére, aki csak az épület tervének helyességéért képes felelősséget vállalni.

Az új városháza építésekor most követni határozott eljárás épp ezt a *kétféle* felelősséget zavarja össze s ezért jól mondja az idézett közlemény írója, hogy itt előáll az az eset, amikor „később senki nem fogja vállalhatni a felelősséget városunk eme legértékesebb részének esetleges elrontásáért“.

Mert az elrontás veszedelme igen is fenyeget; amikor oly helyszínrajz után indulnak a foganatosításra, mely helyszínrajz nem teljes, nem határozott, nem minden részletében megállapodott, hanem amelyben még számos megoldatlan hézag tátong, illetőleg függőben van.

Sajnálatos, van erre már több példa fővárosunkban. Ilyen az Országház művészileg kielégítetlen környezete, melyet az eredményezett, hogy helyszínrajzát egyoldalulag,

csak a dunapartra való tekintettel állapították meg. Ott a Calvin-tér jelenlegi rendetlen úr-khaozsa, mint városépítésileg eléggé meg nem fontolt föltételekkel rendezett *két rendbeli* tervpályázatnak eredménye. (Szerencsénk, hogy a háború megakasztotta a helytelen terv foganatosítását.)

Ide számítandó az Andrássy-út befejezésére irányuló meddő kísérletezés, ahol komoly városépítést kápráztató ötletek sportszerű fölvetésével vélték úzhatni. De legtanulságosabb példa ez irányban az Erzsébet-híd *előtt* álló *belvárosi templom környékének* szabályozása. Az alatt a jelszó alatt készült itt az első rendező terv, hogy *lebontandó* a templom és más helyen helyette új építendő. E tervet elfogadták és annak alapján jó részét a rendezésnek végre is hajtották; amikor előállottak avval, hogy a *templomot* műbecsénél fogva *nem szabad érinteni*, s továbbá, hogy a piaristáknak is ott kell helyet adni, amivel az elfogadott terv nem számolt volt. Fölborult tehát a már végrehajtás alatt állott tervnek eredeti alapja és a beállott megalkuvás lejtőjén a nagyszabásúnak hitt rendezés oly alakzatokat szült, amelyek a főváros e részének városépítésében a térbeli művészetnek valóságos torzképét fogják eredményezni.

Ilyen a következése az oly helyszínrajznak, amelyet eléggé meg nem fontolva állapítanak meg és amelyen munkaközben új s újabb ötletek fölvetésével változtatnak és ismét változtatnak. Holott, ha a helyszínrajz a számbaveendő összes körülmények figyelembevételével és a kívánatos művészi igények kielégítésével van megállapítva, akkor azt nemcsak akadálytalanul fogjuk végrehajthatni, hanem az egységes művészi alkotást is fog eredményezni, amely a főváros előnyét s díszét szolgálja.

De talán éppen elég volna már, ami a középületek szerencsétlén és rossz elhelyezése tekintetében a fővárosban eddig történt! Nagyon kevés gondunk volt mindig arra, hogy a *középületnek egységesen rendezett, művészi környezetének kell lenni*.

Minden városban dominálnak a középületek, ezek alkotják díszét, ékességét és teszik jellegzetessé a várost; emellett nagyban hozzájárulnak a tájékozódás könnyítéséhez. Csak Budapesen nincsen így; itt többnyire félreeső helyekre szorítják be, oda építik őket, ahol épp a véletlen kínál számukra telket, s környezetének művészi kiképzésével mitsem törődnek.

Pedig jó elhelyezéssel a középület, ha szerényebb is a külső megjelenése, s kevésbbé fényesen van is kiállítva, megfelelő emlékszerű hatást képes gyakorolni; de rossz és szűk környezetben hatása elvész s nem válik díszére a városnak, sem jellegzetességéhez nem járul hozzá.

Az új városházának jelenleg szóban levő helyszíni vázlata nem állja ki a városépítő művészet kritikáját s amit a tanács itt a városházával és Erzsébet-úttal való kombinációban javasol, azzal nemcsak fölforgatja az egész környezetnek *történetileg* kialakított jellegét, de megokolatlan óriás költséggel termésművészetileg kielégítetlen, hálátlan viszonyokat és aránytalanságokat létesít.

Ezért nem maradtam csak a negáló kritika terén, hanem nyújtottam a városnak oly tervet, amelylyel a helyi viszonyok alapos mérlegelésével s közel *három* milliion korona tényleges kevesebb költséggel, természetsszerűleg is helyesebb alkotást kívántam biztosítani! Három milliion pedig nem csekély összeg deficités háztartásunkban, 20—22 milliionra számított műveletben! E tervemet számos szaktársam elismerése kísérte, — nem is alkalmilag fölmerült ötlet személnye, hanem életpályámnak a városépítés tanulmányozásában eltöltött 40 évi tapasztalata gyümölcse; — azzal az előzetes kikötéssel nyújtottam be a város hatóságához, hogy alapos, *szakszerű kritikának* vetem alá, — s ime a *jogtudós* tanácsnok és a szintén a *jogi és közigazgatási* téren működő alpolgármester ítélezése alapján a tanács azt elfogadhatatlannak állítja!

Nem tekinthetem e laikus ítéletet illetékesnek. Ily módon nem sikerülhet a városépítést helyes irányba terelni, a főváros egészséges fejlődését biztosítani. Hibás és helytelen az új városházának építése ügyében — felelőtlenül —

szerkesztett helyszíni vázlat, hibás és helytelen ennek nyomán való minden további haladás is. Műszaki tájékozatlansággal építőművészeti ügyekben *jogi ítélkezéssel* nem visszük előre Budapest építési fejlődését!

Palóczy Antal.
